

ARXIUS DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL

Narcís Castells / Alfred Mauri

Introducció

Cada vegada que ens acostem al tema del patrimoni documental de l'Administració Local a Catalunya, ens sentim immediatament presos per una doble sensació. D'una banda, se'ns aferma la convicció de la gran importància que posseeix la documentació de caire municipal, cosa que avala precisament la necessitat i oportunitat d'aquesta ponència, però d'altra part, ens envaeix el desencís de no trobar dades concretes en quantitat suficient (publicacions, informes, enquestes, guies, etc.) per arribar a conèixer com cal la realitat, les característiques i la problemàtica d'una part tan decisiva del nostre patrimoni documental col·lectiu.

Fa l'efecte que, amb motiu de les presents *Jornades*, hom podria repetir, sense risc d'errar massa, qualsevol de les afirmacions contingudes en anteriors textos. Per posar un exemple, avui sembla fàcil subscriure el que, fa 5 anys, Ramon Alberch, Francesc Barriach i Vinyet Panyella deien a la introducció d'*Els Arxius Històrics Municipals: normes bàsiques de classificació*:

«Dintre del panorama cultural del nostre país, els arxius han sofert, des de sempre, una manca d'atenció i de planificació i, en general, diríem que fins i tot del coneixement més elemental. El propi país no ha tingut, no té encara, prou consciència de l'existència dels seus fons documentals i, per tant, de la base de la pròpia història. Però aquests fons hi són, jueu en

l'oblit i esperen una atenció que fins ara no han tingut.

Els arxius municipals són el cas potser més explícit d'aquesta situació. Són pocs els pobles que hi dediquen una part del pressupost per a personal i per a manteniment. Però han estat encara més pocs els pobles que tenen consciència de la possessió pública de la seva història, i que aquesta mereix tot el respecte i totes les garanties de conservació.

És innegable que l'àmbit on hom s'adona amb més intensitat de les realitzacions culturals i, en general, de l'eficàcia de la gestió pública és en el que li és més immediat: el poble on viu. I, per aquesta raó, els arxius municipals haurien hagut de ser, dintre del context general dels arxius de Catalunya, els que presentessin un millor aspecte, en tots els sentits. És evident que malauradament no és així, i que són aquests precisament els més mancats dels serveis més bàsics. El desinterès, la manca de mitjans materials, la ignorància i, en molts casos, el poc lluïment que comporta una inversió cultural d'aquest tipus a llarg termini, han abocat els arxius municipals a una situació d'inexistència tàcita, en el millor dels casos, o de destrucció física conscient en d'altres casos límit».

Avui, després d'innegables i a voltes certament espectaculars avenços en una petita part dels més de 900 arxius de l'Administració Local de Catalunya, sembla que encara és difícil concretar més. I ho serà mentre manqui un veritable Cens

dels Arxius de Catalunya —problemàtica que, per cert, serà motiu d'una altra ponència en aquestes mateixes *Jornades*—, i, mentre no hi hagi una profunda consciència entre els poders públics de la necessitat de tractar la documentació municipal i dels altres àmbits de l'Administració Local sense prejudicis historicistes, un important patrimoni documental-real i futur —romandrà menystingut i, alhora, el diagnòstic operatiu dels problemes serà poc menys que impossible.

En aquesta contribució, i condicionat pel que acabem d'indicar, provarem de donar una visió global de la situació dels arxius de l'Administració Local a Catalunya a partir de la informació disponible, tot apuntant els avenços, mancances i perspectives de solució. Tant de bo que ben aviat la discussió d'aquesta problemàtica pugui fer-se amb arguments més ben il·lustrats i amb les necessàries col·leccions de dades esclaridores.

El marc general

Hem parlat de la importància, en general, dels arxius de l'A.L., però cal concretar encara més si volem que aquesta afirmació no quedi com una expressió protocolària.

En primer lloc, importància qualitativa. En els dipòsits dels nostres arxius municipals més rellevants s'hi custodien peces documentals de gran transcendència, que no desllueixen gens al costat dels documents principals dels nostres grans arxius. Els cartorals que recullen la documentació fonamental d'aquest o d'aquell altre municipi, els llibres de privilegis i ordinacions, els llibres del Mostassà, les cartes reials..., fan que des del punt de vista monumental,

i fins i tot artístic, no es pugui parlar dels arxius municipals com d'arxius de segon ordre, aplicant-los les connotacions pejoratives o commiseratives que comporta la paraula «local» per alguns saberuts, sobretot dels mitjans universitaris.

A més, el paper destacat de les organitzacions municipals en la configuració de la Catalunya medieval i moderna ha determinat que la documentació local hagi ocupat un lloc certament de relleu en les elaboracions historiogràfiques de les diverses èpoques. Finalment, la revalorització i revitalització de la història local ha fet que, en els darrers anys, la demanda de sèries històriques locals hagi augmentat considerablement entre les noves generacions d'investigadors i llicenciats universitaris.

Al costat d'aquestes caracteritzacions referides més aviat als aspectes qualitius i d'utilització històrica de la documentació municipal, sovint s'oblida el seu pes quantitatiu dins el patrimoni documental.

Efectivament, l'A.L. és, a Catalunya, una part considerable de l'Administració Pública, ja sigui per la magnitud, tradició i importància de les diferents institucions municipals, ja sigui pel seu elevat nombre en comparació amb certes zones de l'Estat espanyol. Però —i això també constitueix una expressió del que hem afirmat més amunt sobre la manca de dades— no és possible avaluar amb uns marges mínims de fiabilitat una dada tan primària com és la magnitud actual de la documentació en poder del conjunt de les A.L. de Catalunya i el seu ritme de creixement anual. Caldria respondre amb urgència a tot un seguit d'interrogants que qualsevol observador atent pot formular sense esforç —¿quin és el pes relatiu, en nombre de funcionaris, de l'A.L. entre el conjunt d'administracions públiques a Catalunya? i en termes pres-

supostaris?...— per tal de poder avaluar en gros aquella xifra. De nou, aquestes qüestions quantitatives de coneixement del nostre patrimoni documental indiquen la necessitat peremptòria d'un Cens d'Arxius com a font de dades de tota mena per emprar tant en el moment de la recopilació, com en el de la projecció o el de la presa de decisions.

Si més no, i per donar sols una xifra indicativa, direm que els intents que hem fet per tal d'avaluar el volum de la documentació de les A.L. a Catalunya, tots basats en extrapolacions que posarien la pell de gallina a qualsevol estadístic (generalitzacions per al nombre total d'habitants del país d'una sèrie de relacions Metres lineals de documentació/1.000 habs., etc.), apunten cap a una xifra compresa entre 140.000 i 175.000 m.l. Tampoc no disposem de punts de comparació, però les xifres ressenyades, si bé són discutibles i poc més que orientatives, configuren el conjunt de les A.L. catalanes com un dels productors d'una part substancial de la documentació administrativa que és posada en circulació. Ni que sigui per això, els seus problemes haurien de pesar decisivament en la política arxivística que fan les institucions i caldria assegurar el correcte processament arxivístic d'aquesta documentació.

Contradictòriament, i a despit del que hem anat indicant, són certament escassos els mitjans dedicats a la conservació, organització i difusió d'aquesta imponent massa documental, a més de la seva perpetuació mitjançant la incorporació de nous documents produïts a darrera hora. En el capítol de les instal·lacions, trobem una gran varietat de situacions que van des de les condicions més precàries fins als equipsaments d'avantguarda —per posar dos exemples— de l'Arxiu de la Diputació de

Barcelona o l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona. Malgrat que l'espontaneïtat i la improvisació en les tasques d'organització dels fons hagin retrocedit considerablement degut a l'existència de les ja citades *Normes bàsiques (...)*, encara resta molta feina per fer en el capítol de la descripció. El personal sempre és insuficient i sovint mal reconegut, de manera que no cal preguntar-se què hauria passat amb els fons de molts ajuntaments mitjans i petits, i fins i tot de ciutats o viles de certa importància, si no hagués entrat en escena una generació de joves llicenciats en Història que, amb empena desinteressada, han posat ordre, netejat, instal·lat..., en una paraula, recuperat els arxius de la seva localitat. Però, per damunt de tot, de les coses positives i negatives que podríem anar anotant, cal parlar de *desequilibris*. Desequilibris entre un arxiu i un altre, diferències abismals entre el tractament que rep el patrimoni documental en un poble i en un altre que és a pocs quilòmetres..., que a voltes fan desdir a qui intenta establir generalitzacions o fer aparèixer com a injustes les observacions anteriors en llocs certament privilegiats.

¿Per què —exemplificant a partir de casos significatius— hi ha arxiver a la petita població pirinenca d'Esterrri d'Àneu, i no n'hi ha a Blanes, la quarta població per nombre d'habitants de les comarques gironines (prop de 25.000 h., més de 75.000 a l'estiu)? ¿Per què, pobles de 2 o 3.000 habitants esmercen centenars de milers de pessetes en agençar correctament les instal·lacions del seu arxiu municipal, mentre que les viles de la rodalia, tan o més importants que aquella, deixen podrir lentament els papers històrics i obliden els documents recents en qualsevol catau?...

La resposta la trobarem en l'absència d'una política coherent per part dels poders públics supramunicipals en aquest terreny,

tant si són de la mateixa A.L. (Diputacions) com si no (Generalitat de Catalunya). Lliurats a les seves pròpies forces i determinacions, sense ajut forà, els ajuntaments catalans han resolt o no la qüestió de l'arxiu municipal, seguint espontàniament ordres de prioritats conjunturals. Certament, si en el cas dels abastaments d'aigües o d'un altre servei qualsevol contemplat en els Plans de Cooperació amb els Municipis o en els Plans d'Obres i Serveis, hom hagués seguit un camí semblant al dels arxius municipals, avui encara hi hauria qui rentaria la bugada al riu.

Sortosament, en aquest terreny comencen a manifestar-se indicis ben concrets de canvi radical, l'exemple paradigmàtic dels quals és el programa d'ajut tècnic i econòmic als arxius municipals que és a punt d'enllestir la Diputació de Barcelona, després d'un estudi de la situació dels arxius municipals de la província fet amb la col·laboració de l'Associació d'Arxivers de Catalunya.

Els arxius de l'Administració Local de Catalunya

Encara que els arxius municipals en siguin la gran majoria, cal considerar altres grups d'arxius:

— Arxius de Mancomunitats intermunicipals, habitualment dipositats en l'arxiu municipal de la població més important o capital, però que cal tenir en compte a l'hora d'organitzar-los.

— Arxius de serveis i altres organismes dependents (patronats, empreses de serveis semimunicipals o fins i tot privades, ...). Cal introduir aquestes figures, algunes de les quals cada vegada esdevenen més habituals, en l'esquema de l'arxiu municipal.

— Arxius de les quatre Diputacions catalanes i d'altres institucions que puguin complementar-les o substituir-les, com serà el cas dels futurs Consells Comarcals. Significativament, val a dir que els arxius de les Diputacions catalanes han enregistrat canvis radicals en els darrers dos o tres anys (nou arxiu de la Diputació de Barcelona, a punt d'inaugurar-se, recuperació de l'Arxiu de la Diputació de Girona d'ençà de final de 1985; recent dotació d'arxivers a Tarragona i Lleida) alhora que aquestes institucions començaven a canviar radicalment d'actitud envers els arxius municipals de la seva demarcació (l'exemple de la Diputació de Barcelona citat més amunt sembla a punt d'estendre's a Girona, on la corporació provincial ja compta amb algunes actuacions destacables en aquest camp, i a la resta de Diputacions).

En definitiva, i suposant certa la identitat 1 arxiu = 1 municipi, un col·lectiu amb característiques i problemes semblants, que probablement s'apropa molt al miler d'arxius de diverses grandàries i condicions.

Com ja ha estat dit a bastament, aquest imponent nombre de centres d'acolliment de documentació disposa de ben pocs estudis específics, que ara seria el moment de citar:

— *L'Informe sobre l'estat dels arxius municipals de les comarques gironines*, realitzat per Miquel Casademont, Antoni Mayans, Isidre Prades i Josep Temporal, el 1980, sota els auspicis de la Diputació de Girona. L'informe original, que ocupa uns dos milers de folis, fou resumit en l'article «Els arxius municipals, aquests petits i grans tresors amagats» dins *Revista de Girona*, n° 95, segon trimestre de 1981.

Es tracta d'un estudi exhaustiu de tots els arxius municipals gironins realitzat mit-

jançant visites personals «in situ», que conclou que, en aquella data, només un 4,7% dels arxius municipals gironins disposava d'una ordenació correcta, mentre que el 40,7% d'aquests estava desordenat i en la resta dels casos, s'hi observava algun criteri superficial d'ordenació.

L'estudi, després d'assenyalar les situacions particulars més peremptòries, reclamava una actuació urgent i decidida en bona part dels arxius estudiats i proposava les mesures adients per fer-ho. Malauradament, no es va fer cas de l'*Informe (...)* fins uns anys més tard, i encara en contrades molt delimitades, com per exemple a la comarca del Baix Empordà, on el responsable de l'arxiu comarcal ha portat a terme una feina modèlica: ha recollit la immensa majoria de fons municipals històrics, gairebé tots en condicions poc falagueres, i els ha ingressat als dipòsits del castell de la Bisbal.

— Amb l'origen en la seva participació en el treball que acabem de citar, Antoni Mayans acaba de publicar un llibre excepcional intitulat *Els arxius parroquials, municipals i notariais de la Garrotxa. Una aproximació*, Girona (Diputació de Girona), 1987, pp. 167-275 dedicades als arxius municipals. Amb 7 anys de diferència, les condicions en què es troben els documents no han variat gaire i les tasques pendents són, amb poca diferència, les que hom apuntava el 1980.

En compensació, el magnífic treball d'A. Mayans inclou una fitxa/sinopsi de cadascun dels 30 arxius municipals de la comarca, que ens permet veure encara més la utilitat d'un hipotètic Cens d'Arxius, a què ja hem alludit anteriorment.

— L'estudi *Els arxius municipals de les comarques barcelonines*, enllestit el març de 1987 per un equip de treball de l'Associa-

ció d'Arxivers de Catalunya, per encàrrec de la Diputació de Barcelona.

En aquest treball, que properament originarà un pla específic d'actuació de la corporació barcelonina en aquest camp, hom detecta una situació variada però plenament homologable a les que hem descrit en parlar d'altres indrets de Catalunya. Les propostes finals són més elaborades que en ocasions anteriors: estendre la cooperació municipal al terreny dels arxius, nivells mínims de personal, ajuts i vies per a la seva contractació, activitats de formació permanent, indicacions quantificades pel que fa a infraestructures i equipaments, descripció, servei al públic i activitats...

— Finalment cal esmentar que, properament, està previst iniciar col.laboracions semblants per part de l'Associació d'Arxivers de Catalunya amb les altres diputacions catalanes, de les quals poden sortir treballs semblants al de Barcelona. En el cas de Tarragona, un programa d'aquestes característiques ja compta amb un precedent: l'estudi endegat a iniciativa de l'Arxiu Històric Provincial de Tarragona i dirigit per Josefina Cubells, que fa pocs anys ja va compilar una primera enquesta sobre les característiques, l'estat i les condicions dels arxius municipals tarragonins.

Les instal·lacions i els fons

Ja han estat esmentats els arxius de diferents menes pertanyents a l'àmbit de l'A.L. i, en conseqüència, dipositaris i productors de documentació en el passat i en l'actualitat. Hi ha tres aspectes comuns a tots aquests arxius i sobre els quals cal reflexionar: les condicions d'instal·lació i equipaments, l'amplitud cronològica dels fons i la seva classificació i organització,

aspectes a què cal afegir els instruments de descripció, i que són els que permeten, tant el compliment de les tasques de l'arxiu pel que fa a les necessitats pròpies de l'administració, com el seu paper dins la cultura i com a servei als ciutadans.

Instal·lacions i equipaments

Malgrat que, com ja s'ha dit, les dades disponibles solament permeten quantificacions mostrals, tots tenim una idea prou clara de quina és la situació dels arxius pel que fa a instal·lacions i equipaments. No cal entrar en una descripció detallada; direm senzillament que l'abandó, el desconeixement, la desconsideració o la concepció de l'arxiu com una qüestió marginal, són els factors que aboquen a una situació deplorable i que, en un moment en què els problemes plantejats pels mateixos documents són prou importants (tant per la qualitat dels documents que es produeixen, com per la incidència de les noves tecnologies), no podem encara bandejar ni per un moment les qüestions més elementals i primàries, com són les relacionades amb les instal·lacions. Ni tan sols els arxius de moltes poblacions importants no tenen solucionats problemes de, per exemple, control del grau d'humitat, prestatgeries o fins i tot de neteja dels locals que acullen l'arxiu.

És totalment necessari normalitzar les condicions d'instal·lació i els equipaments mínims dels arxius i això, com altres aspectes, cal que sorgeixi del desenvolupament de la Llei d'Arxius de Catalunya. És a partir de la determinació explícita de les condicions objectives que ha de tenir un arxiu, quan es pot establir si existeix o no una voluntat de les corporacions locals per conservar els fons documentals, quan es poden

fixar terminis per a l'adopció de mesures, o quan, si cal, es pot optar per determinar el dipòsit dels fons en un arxiu que reuneixi les condicions establertes. Abans, és imprescindible determinar de forma clara i inequívoca quines són aquestes condicions.

La cronologia dels fons

Com que quasi la totalitat dels arxius de l'A.L. correspon als ajuntaments i les diputacions, la cronologia dels seus fons està directament vinculada a la història d'aquestes institucions, de manera que el gros de la documentació cobreix els segles XIX i XX, sense oblidar l'existència minoritària de fons de major antiguitat i de destacable importància.

De forma majoritària, la documentació municipal, més que arxius històrics, constitueix arxius unitaris o integrats en els que, especialment en les poblacions mitjanes i grans i en les que s'ha produït un desenvolupament ràpid, la documentació dels darrers anys ocupa un volum certament important. Val a dir que, en molts casos, la diferenciació existent entre la documentació històrica i l'administrativa és fruit únicament de dos desordres especialment diferenciats: el d'una dependència on s'amuntega la documentació que no es consulta i el de les oficines municipals.

De forma general, cap normativa no controla ni la producció documental, ni els períodes, ni la forma de transferència dels documents a l'arxiu... fins i tot quan, en ocasions, existeix una persona que se n'encarrega.

La diversitat cronològica dels fons i la seva importància, sense una relació directa importància dels fons/característiques de la

població, fa que qualsevol planificació de places d'arxiver i d'organització arxivística no pugui tenir una aplicació automàtica, ja que cal que siguin criteris de tipus orientatiu.

Classificació i ordenació dels fons

Si la gran majoria dels arxius de l'A.L. no compten amb persones responsables que en tinguin cura, en els pocs en què aquestes existeixen, la diversitat de criteris entre diferents arxius és més que preocupant. Cal recapitular i recordar que, majoritàriament, la demanda d'arxivers no ha estat fruit d'un augment de la sensibilitat cultural o, fins i tot, d'una voluntat de millora del servei al ciutadà, sinó de la necessitat interna de l'administració que, literalment, havia perdut els papers.

Això ha comportat que la resposta immediata que hom ha reclamat a l'arxiver hagi estat de solucionar aquest problema, amb una actuació necessàriament ràpida i sense possibilitats d'entretenir-se, almenys en un primer moment, en qüestions aparentment més profundes i, a més, en molts casos, amb l'advertiment implícit o explícit de no invertir temps en el tractament dels fons de caire històric. D'això se'n deriva una manca de debat i de qualsevol criteri d'abast més o menys general. Quan s'han tractat fons històrics, han estat emprades, encara que no de forma majoritària, les citades *Normes bàsiques (...)*, però quan hom se les ha hagut amb documentació administrativa, el desconcert ha estat força general. Per diversos conductes, especialment mitjançant la bibliografia que arriba habitualment als ajuntaments, s'han divulgat les propostes d'organització emanades del «Grupo de Archiveros de Madrid», però

això tampoc no ha solucionat el problema: d'una banda el plantejament es fica una mica més directament en el terreny administratiu, però l'arxiu municipal a casa nostra té una funció ben diferent, no tan exclusivament administrativa, i altrament, les modificacions que això reclama han estat fetes en el moment d'una aplicació, aquí i no com a conseqüència d'un debat.

A totes aquestes dificultats, ja notables per si mateixes, cal sumar-hi la indefinició de l'organigrama de funcionament dels nostres ajuntaments, la indeterminació dels nivells òptims de descripció dels fons i dels instruments a emprar i de les seves característiques. Potser el debat sobre aquests temes ens apartaria una mica de la tendència a cercar quadres d'organització de fons de validesa «Universal» i obtindríem una millor representació del procés de la producció documental en els instruments de descripció i podríem alhora arribar, en un pas posterior, a establir instruments de descripció d'ús generalitzable a tots els arxius de l'A.L.

Els usos i les funcions de l'arxiu *Les funcions externes*

En el panorama arxivístic que hem descrit, parlar de funcions cíviques i culturals de l'arxiu de l'A.L. pot semblar una mica un contrasentit. Si la major part dels arxius no tenen cap persona al davant (ni sovint els mateixos secretaris de les corporacions no assumeixen el seu deure i tampoc no se'ls dona cap preparació en aquest respecte), quan hi ha arxiver aquest és considerat com un element fins a cert punt estrany dins l'estructura administrativa. Quan els arxius no han assolit ni tan sols uns nivells mínims en les seves necessitats

bàsiques, parlar de la necessitat i la conveniència d'obrir-los a l'exterior pot semblar precipitat, però cal no deixar de fer-ho i tampoc no ajornar-ho.

L'arxiu té un paper important com a instrument i centre de sensibilització entorn de la importància del patrimoni documental, com a instigador de treballs de recerca i com a incitador a la reflexió sobre la mateixa comunitat en què s'insereix.

L'arxiu i la producció documental

Tots els elements que intervenen en el procés de la producció documental tenen actualment una repercussió directa sobre l'arxiu, ja que els documents, en un moment més o menys immediat, hi seran incorporats. L'arxiu ha d'intervenir en el control de la producció documental i en la determinació dels processos administratius. Si hi ha una constant generalitzada en l'A.L., aquesta és la baixa qualitat dels documents, tant a nivell formal com de continguts. La intervenció de l'arxiver és necessària des del moment de la gènesi del document, i més encara quan l'aparició de la informàtica ha introduït uns suports amb dues característiques prou importants com per obligar a vetllar estretament la qüestió: la facilitat de reutilització, amb la consegüent pèrdua d'informació, i la lectura per màquina, havent de disposar dels corresponents programes per tal d'accedir a les dades.

És clar que l'arxiu té un paper normalitzador bàsic en l'àmbit de l'A.L., paper que li obre noves possibilitats en el seu plantejament i funcions, permetent-li accedir al document, no tan sols un cop produït, sinó també amb la intervenció directa en el control de la mateixa producció.

Aquest plantejament obre noves perspectives tant pel que fa al servei a l'administració, com al públic i a l'investigador.

El personal

Per concloure, cal fer un esment especial del tema del personal, que, juntament amb les condicions d'instal·lació i equipament, és un índex segur de la dedicació esmerçada per les corporacions en els arxius municipals.

Per tal de definir la situació en aquest apartat, caldria utilitzar de nou expressions que ja han pogut ser llegides més amunt. Efectivament, deixant de banda les nostres respectives experiències personals, que portarien a explicar anècdotes més o menys sagnants a gairebé tots els presents, l'única referència mínimament generalitzable és la de l'estudi *Els arxius municipals de les comarques barcelonines*, que conclou:

— Manca de personal fix en els llocs de responsabilitat tècnica.

— No delimitació de funcions entre el personal administratiu i el que té cura de l'arxiu.

— Gran varietat de tipologies en el cas de l'encarregat de l'arxiu.

— Insuficiència general de personal, etc.

Si aquesta situació és generalitzable, i pensem rotundament que sí, la qüestió del personal dels arxius de l'A.L. passa a ocupar una situació primordial. Hem parlat d'estudis sobre l'estat dels arxius municipals, de plans d'actuació mitjançant la cooperació tècnica i econòmica amb els municipis,... Però tanmateix els qui hauran de portar a terme aquestes accions seran persones concretes, bona part de les quals encara no treballen als arxius. En

aquest sentit, cal avançar ja algunes mesures immediates:

— Formació d'equips que apliquin els plans de cooperació esmentats, amb presència alhora d'arxivers amb experiència i titulats en formació.

— Potenciar al màxim la creació de noves places d'arxiver allí on no n'hi ha, amb l'horitzó marcat per l'àmbit corresponent del Congrés de Cultura Catalana (Arxi-

ver a totes les localitats amb més de 10.000 habitants).

— Potenciació de la figura multifuncional de l'arxiver en les poblacions mitjanes (arxiver, dinamitzador cultural, promotor de publicacions, normalització lingüística...).

— Desenvolupar al màxim les diferents alternatives de contractació eventual per tal d'endegar programes conjunturals d'organització de fons.